

ПРАБЛЕМЫ МОЎНАЙ КУЛЬТУРЫ СУЧАСНЫХ РЭГІЯНАЛЬНЫХ СМІ

Ю.М. Бабіч
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава

Актуальнасць даследавання заключаецца ў неабходнасці збору, класіфікацыі і аналізу моўных фактаў, звязаных з парушэннямі культуры мовы ў публікацыях рэгіянальных сродкаў масавай інфармацыі, паколькі гэта ўплывае на фарміраванне моўнай культуры грамадства ў цэлым.

Мэта артыкула – прадставіць моўным факты, які дазваляць высвятліць асноўныя праблемы сучасных СМІ.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для правядзення даследавання паслужылі публікацыі ў раённай газеце “Веснік Глыбоччыны” 2014–2020 гг. У якасці асноўных у працы выкарыстаны лінгвастылістычны метады і метады кампанентнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Нягледзячы на імклівае развіццё інтэрнэт-камунікацыі, на пастаяннае ўдасканаленне шматлікіх рэсурсаў, друкавання сродкі масавай інфармацыі пакуль яшчэ адыгрываюць дастаткова прыкметную ролю ў жыцці нашага грамадства. Таму мова перыядычных выданняў аказвае самае непасрэднае ўздзеянне на чалавека, пэўным чынам уплывае на яго спосаб мыслення, фарміруе асобныя элементы яго моўнай карціны свету. Улічваючы гэта, неабходна надаваць сур’ёзную ўвагу культуры мовы сродкаў масавай інфармацыі, паколькі мова газеты падсвядома ўспрымаецца грамадствам як узорная, эталонная, якую варта пераймаць.

Аднак, як паказвае практыка, за апошнія дзесяцігоддзе праблема захавання культуры мовы на старонках перыядычных выданняў істотна актуалізавалася. Прааналізуем з гэтага пункту гледжання некаторыя публікацыі ў газеце “Веснік Глыбоччыны”.

Наша даследаванне сведчыць, што нашмат пачасціліся выпадкі бессэнсоўнага выкарыстання ў беларускім кантэксце пэўных рускіх слоў нібыта для перадачы нейкага адмысловага каларыту: *“Ізюминкай” мерапрыемства стане канкур. Відовішчныя скачкі коней і віртуозна імі ўпраўляючыя наезнікі заўсёды збіраюць шмат гледачоў* (02.08.14); *На думку многіх, “ізюминкай” свята стала гонка на тарантасах* (23.08.14); *...Шэсця жыхароў вуліц – несумненна, “ізюминкі” свята, – магло і не быць* (07.07.18); *Пра ўражанні пасля канцэрта не маглі не запытацца ў радавога Уладзіміра Дулінца. “На гражданке” ён – вадзіцель у аддзеле ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі райвыканкама... Вайсковыя зборы для любога ваеннаабавязанага – гэта выдатная магчымасць удасканаліць крыху прызабытую на “гражданке” армейскую навуку* (06.09.17); *Вяскоўцы проста сумняваліся, што змогуць падрыхтаваць такую праграму, каб усе ахнулі і прызналі: гэта вуліца лепшая за ўсе другія...* (07.07.18); *Дуэт з Падсвілля... “зажэг” па-маладзёжнаму светлавым шоу з ліхтарыкамі... У танцы, гульні нашыя клічуць усіх “Бульбашыкі”* (04.03.17).

Выкарыстанне рускіх словаформ “ізюминка”, “на гражданке”, “зажэг” наўрад ці перадае нейкі асаблівы, таямнічы ці ўзнёслы каларыт, на які, магчыма, разлічваў аўтар. На самай справе тут усё куды прасцей: журналіст элементарна не валодае на належным узроўні беларускай мовай, таму і не ведае, што “ізюминка” – гэта *разынка, разыначка, цікавінка* (выбар досыць багаты), “на гражданке” – у *цывільным жыцці* ці ў *штодзённым жыцці*, “зажэг” – *запаліў, захапіў, зачараваў*... Магчыма, на думку аўтара публікацыі, узятая ў двукоссе руская лексема ўзбагачае, расквечвае беларускі кантэкст, укараняючы ў свядомасць чытача меркаванне, што ў беларускай мове няма патрэбнай лексічнай адзінкі, што пэўнае ўражанне, пэўныя эмоцыі не могуць быць дакладна перададзеныя менавіта праз “беднасць” нашай мовы. Такая праца наносіць непапраўную шкоду не толькі мове, але і фактычна ўсяму грамадству. А яшчэ звернем увагу на апошні мікракантэкст, на прыніжальную назву “Бульбашыкі”, якой у публікацыі па сутнасці аўтар ганарыцца. Тут дарэчы будзе прыгадаць вельмі слушнае меркаванне вядомага музыкі і культуролога Алега Хаменкі, што “наша інфармацыйная прастора рэтранслюе вонкавую інфармацыю, а ўласны кантэнт ствараць не ўмее ды і засцерагаецца”. Прычым на першае месца ў нашым выпадку трэба паставіць акурат дзеяслоў “не ўмее”.

Прывядзём колькі іншых прыкладаў бяздумнага выкарыстання іншамоўных лексічных рэсурсаў на старонках “Весніка Глыбоччыны”: *Святочныя малышы* (Загаловак)... *А вось малышка з’явілася на свет ужо пад знакам Вадалея, 26 студзеня* (03.02.18); *Якраз 13 лістапада нарадзілася адразу чатыры малышы...* *Ёсць і трыа малышоў, народжаных у адзін дзень...* (13.01.18); *21 малыша зарэгістравалі ў адзеле ЗАГС райвыканкама... Дзве сям’і на сваім жаданні зарэгістравалі малышоў ва ўрачыстай абстаноўцы* (11.08.18). Ужыванне назоўніка “малыш” у беларускай мове нічым неабгрунтаванае. І тым больш у форме жаночага роду – *малышка*, – што ўвогуле выклікае нейкія іранічныя асацыяцыі. Зразумела, што ў згаданых кантэкстах варта было б выкарыстаць субстантываваны назоўнік *малы* або словы *дзеці*, *немаўляты*.

Зрэшты, моўныя праблемы на старонках аналізаванага выдання мы назіраем не толькі праз парушэнне культуры беларускай мовы. Часам прысутнічае і адваротная з’ява, калі фіксуецца канструкцыя, неўласцівая рускай мове ў рускамоўных тэкстах. Напрыклад: *Умеючы работатъ и отдыхатъ* (Загаловак, 03.02.18); *По грибы на Рождество* (Загаловак, 10.01.18); *Продам... Бульбо-сбивалку... Секач для картошки и бураков* (25.07.20). Падкрэслім яшчэ раз, што прыведзеныя сінтагмы зафіксаваны намі ў рускамоўных публікацыях.

Праблемы культуры мовы ў даследаваным раённым выданні не абмяжоўваюцца толькі сферай руска-беларускай моўнай інтэрферэнцыі. Нярэдка мы адзначаем у публіцыстычным дыскурсе і недахопы, звязаныя з чысцінёй, дакладнасцю, лагічнасцю маўлення. Гэта якраз тая галіна, якая патрабуе ад журналіста (а потым і карэктара) элементарнай увагі да напісанага, вымагае ўмення бачыць недахопы, алагічныя рэчы і выпраўляць іх. Прывядзём вельмі паказальны ў гэтым сэнсе кантэкст: *У Ломашах жыве чалавек, якому ці не кожны чалавек вёскі можа пакланіцца нізка ў пояс. І гэты чалавек – Аляксандр Палікарпавіч Сясіцкі, заснавальнік вёскі, Ганаровы грамадзянін Глыбоцкага раёна, чалавек заслужаны, аўтарытэтны, мудры* (07.07.18). Зразумела, мы падалі фрагмент без купюр, у той форме, у якой ён зафіксаваны намі ў газеце. Чатыры разы ў межах аднаго мікракантэксту выкарыстаны назоўнік *чалавек*. І сам гэты факт істотна абцяжарвае ўспрыманне інфармацыі, можна сказаць, адводзіць убок ад першапачатковай і галоўнай тэмы. На наш погляд, наступны варыянт у значна большай ступені перадае семантычна-прагматычны складнік фрагмента: *У Ломашах жыве асоба, якой ці не кожны жыхар вёскі можа пакланіцца нізка ў пояс. Гэта – Аляксандр Палікарпавіч Сясіцкі, заснавальнік вёскі, Ганаровы грамадзянін Глыбоцкага раёна, чалавек заслужаны, аўтарытэтны, мудры*. Мы цяпер выразна бачым, добра ўяўляем важнасць і веліч асобы, чаму спрыяе адсутнасць бессэнсоўнага нагрувашчвання апелятыва *чалавек* у межах аднаго мікракантэксту.

Заклучэнне. Такім чынам, прааналізаваны матэрыял дазваляе зрабіць некаторыя высновы адносна праблем моўнай культуры сучасных рэгіянальных СМІ. Мы бачым, што моўная разняволенасць, якая не сустрэае пярэчанняў, тыражаванне моўных памылак, асабліва лексічных, толькі зніжае пачуццё моўнай адказнасці. Уступаючы ў камунікацыю з шырокай аўдыторыяй, журналіст міжволі прымушае чытача прымаць не толькі перадаваныя ім факты ці ацэнкі, але і пераймаць практыку словаўжывання, засвойваць тыя ці іншыя канструкцыі і словаформы. І калі гэта робіцца няправільна і непрафесійна, то нічога, акрамя шкоды, не нясе грамадству. Таму ад кожнага журналіста патрабуецца максімальная ўвага да сваёй дзейнасці і валоданне адпаведнымі прафесійнымі навыкамі.

ЛЕКСИКА КОРОНАВИРУСНОЙ ТЕМАТИКИ В СЕТЕВОЙ ПОЭЗИИ

Ю.В. Бартош
Витебск, ВГУ имени П.М. Машиерова

COVID-19 стал толчком к языковой продуктивности: заголовки статей, социальные билборды, новостные заметки изобилуют новыми лексемами. Изучаются коронатермины, создаются словари, к примеру, «Словарь русского языка коронавирусной эпохи» [8]. Вирус, вызвавший сдвиги словарного состава, повлиял и на поэтическое интернет-пространство. Так, в Нью-Йорке был запущен онлайн-проект «CORONAVERSE – стихи коронавирусного времени»,